

Archeologienota met uitgesteld onderzoek Peer (Kleine-Brogel), Teutenlaan

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN
2018L90

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2018), Peer (Kleine Brogel) Teutenlaan, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2018-71, D/2018/12654/71

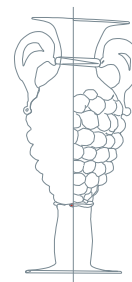
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2018/12654/71

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Opname van het projectgebied, zuidelijk deel dd. 14/12/2018

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	7
4. Gemotiveerd advies	8
5. Bibliografie	12

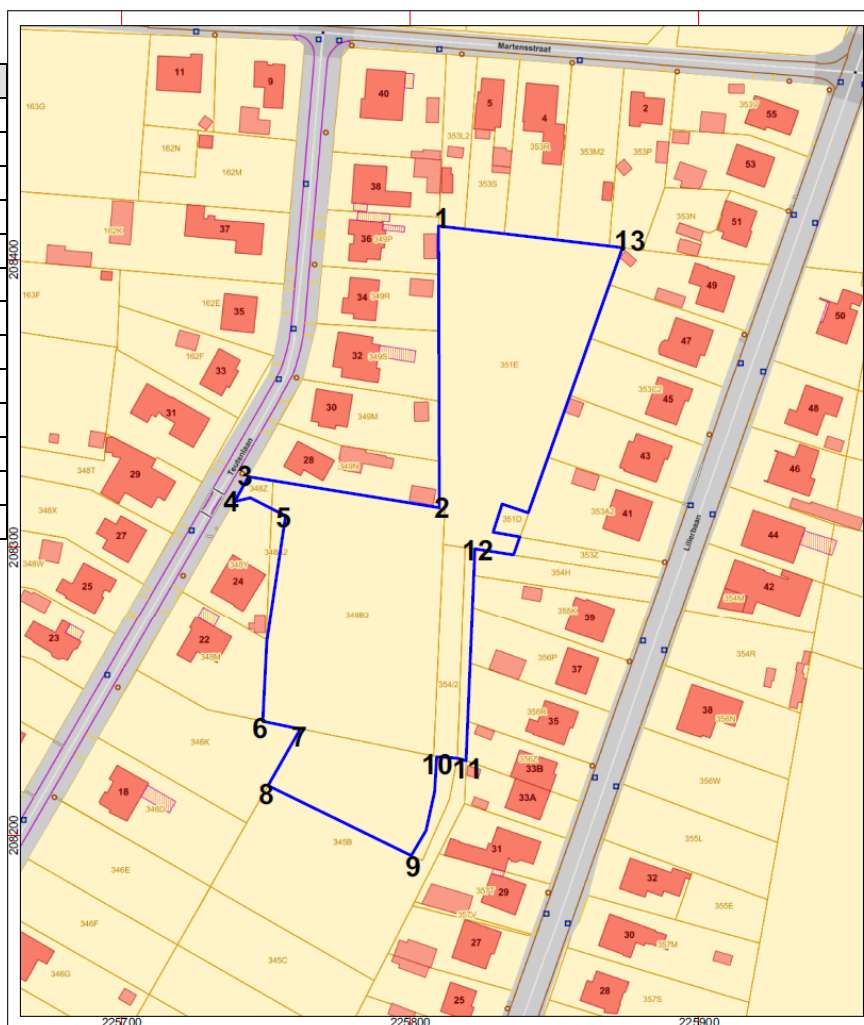
Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2018L90
Actoren	Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Peer
Deelgemeente	Kleine brogel
Site	Teutenlaan (Binnengebied Teutenlaan - Martensstraat – Lillerbaan – Dommellaan)
Kadastrale gegevens	Peer, afd 2 (Kleine Brogel), sectie A, percelen 351e, 348z, 354h (partim), 354/2, 348b2 en 345b (partim)
Oppervlakte onderzoeksgebied	12.375 m ² (1 ha 23 a 75 ca)
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Begindatum onderzoek	17/12/2018
Einddatum onderzoek	22/12/2018
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	225809.926	208411.567
2	225810.120	208313.771
3	225743.982	208324.556
4	225739.113	208315.877
5	225756.788	208310.797
6	225748.850	208239.677
7	225761.973	208236.926
8	225750.861	208217.595
9	225800.401	208192.989
10	225809.096	208227.438
11	225819.430	208226.126
12	225822.510	208299.473
13	225873.733	208404.037

Kadastrale ligging: Peer, afd 2 (Kleine Brogel), sectie A, percelen 351e, 348z, 354h (partim), 354/2, 348b2 en 345b (partim). De totale oppervlakte bedraagt 12.375 m².

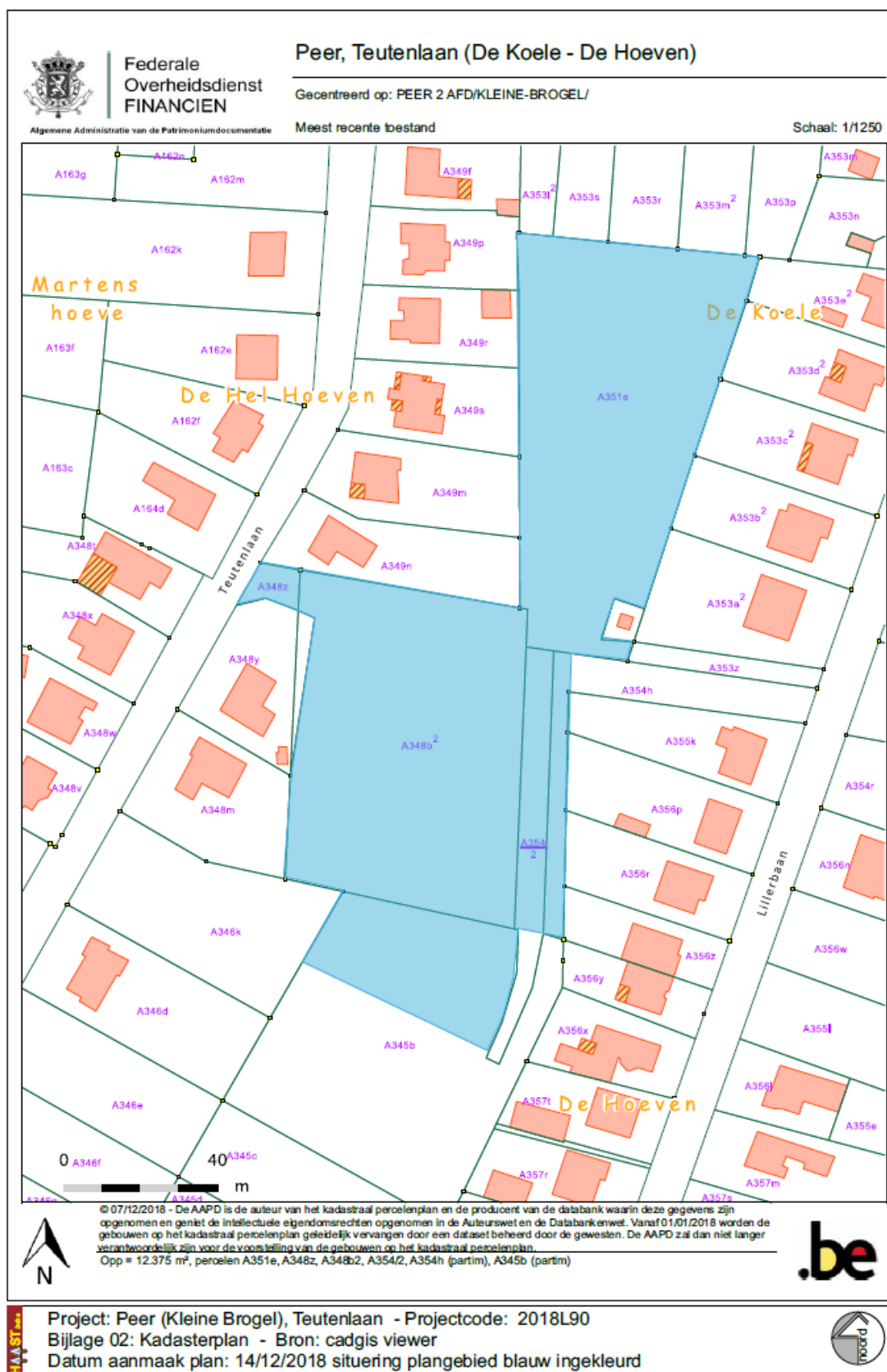

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadastrale plan, situatie 07/12/2018 (cadgis viewer grand public)

2. Aanleiding van het vooronderzoek¹

Het terrein is gelegen tussen de Teutenlaan, de Martensstraat, de Lillerbaan en de Dommellaan in kleine Brogel, deelgemeente van Peer. Op het Gewestplan Neerpelt – Bree staat het gebied ingekleurd als woongebied met landelijk karakter. Deze woongebieden zijn bestemd voor wonen, alsmede voor handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf voor zover deze taken van bedrijf om redenen van goede ruimtelijke ordening niet in een daartoe aangewezen gebied moeten worden afgezonderd, voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen, voor agrarische bedrijven. Deze bedrijven, voorzieningen en inrichtingen mogen echter maar worden toegestaan voor zover ze verenigbaar zijn met de onmiddellijke omgeving. De woongebieden met een landelijk karakter zijn bestemd voor woningbouw in het algemeen en tevens voor landbouwbedrijven. De toegang tot de verkaveling zal gerealiseerd worden vanuit de Teutenlaan, reden waarom die straat als “referentieadres” gebruikt wordt.

In totaal zullen 15 bouwloten gecreëerd worden, worden groenzones aangelegd, wordt een weg aangelegd met bijhorende nutsleidingen (gescheiden rioleringsnet, elektriciteit, gas, water, datakabel) en worden parallel aan de wegenis grachten aangelegd voor de opvang van hemelwater.

Er worden geen woningen gebouwd, de loten zullen verkocht worden als aparte bouwkavels, de verkavelaar heeft zelf geen bouwplannen.

De bodemingreep betreft het aanleggen van wegenis en nutsleidingen, het plantklaar maken van groenzones en het aanleggen van grachten.

De wegenis: er wordt een kofferopbouw voorzien van gemiddeld 35 cm dikte bestaande uit een onderlaag in steenslagfundering met continue korrelverdeling met toevoegsel, 20 cm dik, daarop een zandcementbed van 3 cm en afgewerkt met betonstraatstenen van 10 cm dikte te leggen in elleboogverband en halfsteensverband.

De gescheiden riolering wordt aangelegd op vorstvrije diepte conform de richtlijnen daartoe uitgevaardigd door de beheerder van het net. De daarmee gepaard gaande bodemingreep reikt minstens tot 120 cm onder het bestaande maaiveld. Het gescheiden rioleringsnet wordt over het hele tracé van de aan te leggen weg aangebracht.

De grachten parallel aan de wegen worden uitgegraven tot een diepte van 85 tot 100 cm onder het maaiveld. De grachtbreedte, inclusief de afgeschuinde zijanten, wordt 2 meter.

Over het volledige projectgebied zal de teelaarde verwijderd worden ten behoeve van de aanleg van nutsleidingen, grachten en wegenis en zullen de bouwloten bouwrijp gemaakt worden, dit wil zeggen ontdaan van restanten van landbouwgewassen.

¹ Voor de gedetailleerde plannen verwijzen we naar de archeologienota en de bijlagen 23,24 en 25

Fig. 3: het verkavelingsplan gegeoreferend © LHE landmeters-experten

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

De Ferrariskaart situeert het projectgebied in een landbouwgebied en dit blijft zo tot op heden alhoewel het gebied geleidelijk ingesloten raakte door bebouwing. Er zijn helemaal geen bronnen die verwijzen naar archeologische vondsten of sporen in de (wijde) omgeving van het projectgebied hetgeen natuurlijk niet betekent dat er geen archeologische erfgoedwaarden aanwezig kunnen zijn. De bronnen – historische kaarten – gaan immers maar terug tot de 18de eeuw. Indicaties moeten derhalve gezocht worden in de landschappelijke situering van het projectgebied.

Op de bodemkaart is een groot deel van het projectgebied gekarteerd als een plaggenbodem hetgeen betekent dat het gebied al eeuwenlang bemest werd waardoor de bodem geleidelijk aangehoogd werd. Men heeft ooit berekend dat bemesting door plaggen zorgde voor een ophoging van 1 mm per jaar, wat zou betekenen dat een Ap-horizont van 60 cm in een plaggenbodem kan wijzen op 600 jaar landbouwactiviteit. Maar, dit blijkt niet altijd en overal te kloppen. Wel kan gesteld dat een plaggenbodem beschermend kan geweest zijn voor eventuele archeologische bodemsporen uit de protohistorische en vroeg-historische perioden; metaaltijden – Romeinse tijd – Middeleeuwen. De eerste landbouwbewerking kan evenwel gezorgd hebben voor een aftopping en eventueel beschadiging van bodemsporen en/of beschadiging of zelfs verplaatsing van artefacten.

Wat betreft prehistorische sites / vindplaatsen is de kans eerder klein aangezien het projectgebied al sinds eeuwen in gebruik is als landbouwgebied. Het ontplaggen van de oorspronkelijke heidebodem, het verspitten van de grond, en zeker als de dubbele spade techniek zou gebruikt zijn, en later het ploegen van het terrein hebben ongetwijfeld gezorgd voor een verstoring van eventueel aanwezige prehistorische sporen waardoor ze uit hun context en ex situ gehaald zijn en enkel nog kunnen dienen als een indicatie voor de aanwezigheid van mogelijk een prehistorische site.

Het landschap maakte oorspronkelijk deel uit van het uitgestrekte heide- en duinenlandschap in het noordwesten van de huidige provincie Limburg. In de (vroeg-)Middeleeuwen ontstonden her en der landbouwgemeenschappen waaruit dorpen en steden groeiden, soms bleven het gehuchten. Kleine Brogel zal klein gebleven zijn omdat – zoals blijkt uit de historische kaarten – het gebied eerder onvruchtbaar moet geweest zijn en moeilijk bewerkbaar als landbouwgrond. Vooral de duinen en stuifzanden eisen een continue en intense bemesting wil men er enig gewas op kunnen oogsten. Het was vooral op de oostelijke oever en ten oosten van de Dommelvallei, althans volgens de Ferrariskaart en de Vandermaelenkaart. De landbouwactiviteit duurde tot heden wat betreft het projectgebied en de wijde omgeving bleef een landelijk karakter houden met weiden, akkers en bossen van vooral naaldhout. Maar, vanaf het derde kwart van de 20ste eeuw groeit ook de dorpskern van Kleine Brogel en raakt het projectgebied ingesloten door lintbebouwing, residentiële wonen met een landelijk karakter, langsheen de omringende straten.

Het terrein maakte oorspronkelijk deel uit van de heide die zich uitstrekte ten oosten van de Dommelvallei, vanaf de late middeleeuwen, zeker vanaf de 18de eeuw, hoort het projectgebied tot het akkerareaal ten noorden van de dorpskern van Kleine Brogel. Het projectgebied blijft tot op heden gespaard van bebouwing, maar ligt nu ingesloten in een wijk.

Het verkavelen van de gronden en de aanleg van wegenis gaan een destructieve impact hebben op mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed.

Verstoorde zones:

Fig. 4: Verstoorde zones binnen het projectgebied.

Behoudens het spitten en ploegen van de grond in functie van het landbouwgebruik hebben er geen bodemverstorende ingrepen in het verleden plaatsgevonden binnen het projectgebied.

4. Gemotiveerd advies: te nemen maatregelen

Ondanks voorgaande waaruit kan blijken dat de archeologische verwachting om verschillende redenen matig moet ingeschat worden, zal via het programma van maatregelen toch aanbevolen worden het projectgebied te onderwerpen aan een proefsleuvenonderzoek teneinde definitief uitsluitsel te kunnen krijgen over de archeologische waarde ervan.

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag tot het verkavelen van gronden. De bomen en struiken binnen het projectgebied mogen afgezaagd tot maaiveld hoogte, maar niet ontstronkt noch gefreesd worden. Ontstronken en uitfrezen van wortelstronken kan immers leiden tot ernstige beschadiging van de oorspronkelijke bodemopbouw en eventueel aanwezige archeologische sporen en artefacten. Het rooien van de bomen is weliswaar geen noodzakelijke voorwaarde om een gedegen proefsleuvenonderzoek uit te kunnen voeren.

Het proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient uit te worden gevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek met ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven oost - west georiënteerd op het terrein rekening houdend met de richting van het reliëf en haaks georiënteerd op de Dommelvallei.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 15 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen

maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode: proefsleuvenonderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van maximaal 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

In elke proefsleuf wordt een profielput aangelegd en wordt het bodemprofiel over een breedte van minimaal 1 meter geregistreerd conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk. De profielputten worden minstens tot 30 cm diep in de C-horizont uitgegraven.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?

- Komen er oversnijdingen voor?
- Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

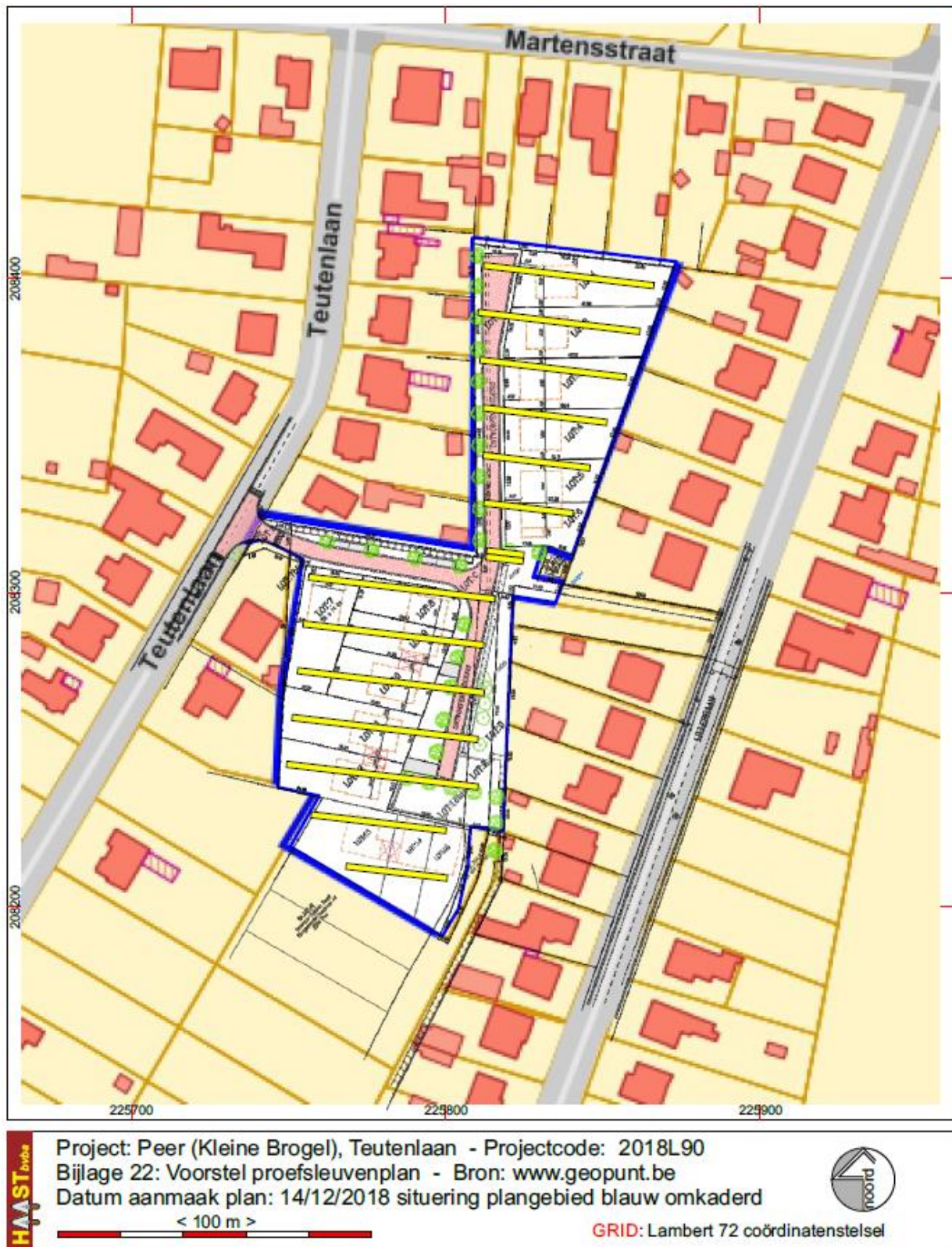

Fig. 5: voorstel inplanting proefsleuven geprojecteerd op het verkavelingsplan.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

5. Lijst van de afbeeldingen

COVERFOTO: Opname van het projectgebied, zuidelijk deel dd. 14/12/2018

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 07/12/2018 (cadgis viewer grand public)

Fig. 3: het verkavelingsplan gegeorefereerd © LHE landmeters-experten

Fig. 4: Verstoorde zones binnen het projectgebied.

Fig. 5: voorstel inplanting proefsleuven geprojecteerd op het verkavelingsplan.